

CAPUT III.

De interrogationibus adhibendis cum personis diversi status aut conditionis quae sunt conscientiae parum meticulosae ^{a)}.

Officium
interrogan-
di de obli-
gationibus
status.

48. - Hic advertitur quod, circa obligationes proprii status aut officii, non semper sufficit confessario poenitentem interrogare tantum an suam obligationem impleverit. Cum poenitens videtur esse conscientiae parum meticulosae, aut confessarius aliunde habet rationabilem suspicionem quod ille suis obligationibus desit; tunc oportet ut ipsum interroget in particulari, saltem circa ejus obligationes principaliiores.

Sacerdos
interroge-
tur:

de Horis
et Missarum
oneribus;

de negoti-
atione;
de Missa
properata.

49. - Et I^o. Si est *sacerdos* qui ad confitendum accedit, interrogetur:

1°. An satisfecerit Horis canonicis et oneribus Missarum, vel an has per multum tempus distulerit celebrare ^{a)}.

2°. An negotiationem exercuerit ^{b)}.

3°. An nimis festinanter Missam absolvat: nam si infra quadrantem horae illam terminat, ipse a culpa gravi nequit excusari, etiamsi Missa sit de requiem, ut non sine magno fundamento plures DD. docent (*Lib. VI, n. 400*). Infra enim tam breve spatium non est possibile, Missam absolvere sine magna verborum et caeremoniarum negligentia; saltem nequit Missa celebrari cum ea gravitate et decencia quae tanto sacrificio convenit. Insuper ex Missa nimis festinanter celebrata oritur etiam grave scandalum laicorum, quibus, ut ait Bellarminus (*ibid.*), videntur huiusmodi sacerdotes non credere, quod in Missa realiter sit praesens divina Christi Domini majestas ^{c)}.

50. - Praeterea non erit improprium, sacerdotes interrogare, an in ipsorum pa-

tria magna sit penuria confessariorum. Eo enim casu posset aliquis sacerdos teneri ad se reddendum idoneum ad confessiones excipiendas, ut validis rationibus probavimus (*Lib. VI, n. 625*); quibus addatur doctrina D. Thomae ¹, qui dicit, Deum ad hoc instituisse in Ecclesia ordinem presbyterorum, ut ipsi aliis sacramenta ministrarent: *et ideo* (verba S. Doctoris) *posuit Ordinem in ea, ut quidam aliis sacramenta traderent*. Idcirco sacerdotes appellantur lux mundi, sal terrae et coadjutores Dei. Cum igitur finis sacerdotis sit sacramenta ministrare, quomodo ipse poterit a culpa excusari, si viderit suos conterraneos carere confessariis, et ideo plures eorum in peccato manere cum magno damnationis periculo; et ipse Domini finem, ob quem ad sacerdotium fuit evectus a Deo, frustraneum reddit, negligendo ex pigritia idoneum effici ad ministrandum Poenitentiae sacramentum, quod salutem animarum, excepto Baptismo, prae aliis necessarium est?

Nimis verenda sunt verba Domini adversus eos sacerdotes, qui salutem proximorum parum curant: *Si dicente me ad impium: Morte morieris, non annuntia-veris ei... ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram*. Ezech., III, 18.

Si autem sacerdos ille se excuset, adducendo suam insufficientiam, audiat S. Franciscum Salesium qui falsam vocat humilitatem eorum sacerdotum ^{a)}, qui renuunt animarum salutem incumbere sub

Sacerdos
interdum
tenetur con-
fessiones
excipere.

Probat
ex fine sa-
cerdotii.

Ex sacra
Scriptura.

Retunditur
objectio.

Bellarmin., de Gemitu columb., lib. 2, cap. 5 (edit. Colen. Agripp. 1617). — ¹ Suppl., qu. 34, art. 1, in corp. —

S. Franc. Sales., in ejus Vita italica descripta a Gallicia, lib. 6, cap. 2, § 1, in f. (edit. Venet. 1729).

48. - ^{a)} Hoc caput a S. Alphonso postea insertum est in *Hom. Apost., tr. ult., n. 31-37*, paucis quibusdam praetermissis.

49. - ^{a)} Cfr. decr. *Ut debita*, l. 6, post n. 424.

^{b)} Textus italicus addit: « Utrum ad ludos addictus fuerit ».

^{c)} Deinceps numeri textus italici jam non respondent numeris versionis latinae.

50. - ^{a)} S. Franciscus Salesius, *loc. cit.*, hoc indistincte dicit de iis omnibus qui praetextu imbecillitatis subvenire renuunt proximo in re spiritali.

titulo suae imbecillitatis. Ista (ait Sanctus) malitiosa est humilitas et inventus amoris proprii, qui sub hoc specioso praetextu propriam quaerit tegere recordiam. — Subdit quod Deus, cum aliquod nobis talentum donaverit, juste petit a nobis ut illud exerceamus. Quapropter, qui eo utitur et parat, ille magis humilem se ostendit. Superbi quidem causam habent, ut nullum suscipiant opus, quia tales in seipsis fidunt. Humiles contra magnanimi sunt, quia non proprias perpendunt vires, sed in Deo confidunt, cui placet in nostra infirmitate suam omnipotentiam extollere; unde concludit, quod humiles omnia aggredi possunt.

51. — II°. Si accedit ad confitendum aliquis *confessarius*, de cujus idoneitate prudenter dubitatur, interrogetur: an studio sufficientem operam dederit, et an studere pergat; nam, ut diximus, *n. 18, in fine*, ad bene exercendum officium excipiendi confessiones non satis est aliquando studuisse. — Item, an absolverit eos qui manebant in occasione proxima peccati, aut erant recidivi, nec extraordinaria signa suae dispositionis afferebant.

Si unquam talis confessarius aliquam poenitentem sollicitasset ad turpia, interrogetur an sciat, se non posse Sacrum facere; quia a Summo Pontifice Benedicto XIV sollicitantibus imposita est inhabilitas perpetua et Papae reservata, quae, ut ostendimus in Opere (*Lib. VI, n. 705*), ante omnem sententiam incurritur ^{a)}. — An autem haec incurritur etiam ab ignorantibus? Observa, quae dicuntur in eodem Opere, loco citato ^{b)}.

52. — III°. Si accedit *parochus*, interrogetur:

1°. An attendat ad debitas correptiones erga subditos, praecise erga eos qui aliquo tenentur odio, aut cum aliqua tur-

pititer conversantur, aut domos sponsarum frequentant. Et de hac materia loquendo, huiusmodi parochus valde advertatur ad non accipiendas promissiones mutuas matrimonii, nisi parum ante quam nuptiae sint contrahendae, ut prudentes parochi agunt; alioquin omne tempus illud usque ad matrimonium peccatorum tempus erit.

2°. An invigilet, ut sui subditi absque exceptione personarum paschale impleant praecceptum. Quot personas in missionibus invenimus, praesertim majoris estimationis, quae per multos annos praecceptum implere omiserunt, quin parochus eas admonuerit et opportuna adhibuerit media ad ipsarum resipiscentiam.

3°. An sacramenta ministraverit (praecipue Poenitentiae) in periculo mortis, aut cum requisitus fuerit, per seipsum (*Lib. VI, n. 623, v. Resp. 2 et resp. 3*). Dico: *per seipsum*, quia, cum ipse potest, non satisfacit, illa per alios ministrando (*Lib. IV, n. 127, Dub. 3, v. Hinc*).

4°. An moribundis debitam praestiterit assistentiam.

5°. An in dominicis conciones habuerit. Etenim parochus, cum non est legitime impeditus, omittendo concionari per mensem continuum, aut per tres menses discontinuos intra annum, a DD. non excusatur a gravi culpa (*Lib. III, n. 269, v. Hic obiter*).

6°. An debitas largitus sit eleemosynas, habens beneficium pingue, congruam excedens.

7°. An attenderit ad instruendos in doctrina christiana pueros et rusticos circa mysteria fidei et media ad salutem; praesertim, an instruxerit rudes circa dolorem peccatorum necessarium ad obtinendam absolutionem; necnon pueros circa communionem, aetate qua iam ad eam sunt idonei, nimirum ordinarie loquendo ab anno decimo usque ad duodecimum ^{a)}, vel ad

speciatim quoad praecceptum paschale;

de datis attestationibus.

de administratione sacramentorum;

de cura moribundorum;

de praedicatione;

de eleemosynis;

de tradita doctrina christiana;

Episcopus interrogatur:

de ordinandorum examine;

de confessariorum approbatione;

summum ad decimum quartum (*Lib. VI, n. 301, v. Sed hic*). Sciendum enim, S. Carolus Borromaeum suis parochis praecipisse, ut ad communionem idoneos redderent pueros, statim ac ad decimum annum pervenissent (*ibid.*). At quidam parochi renuunt etiam pueris, qui ad annum pervenerint duodecimum, Eucharistiam ministrare. Et cur? Ut incommodum effugiant illos instruendi.

8°. Interroget sedulo an facile et ob humanos respectus attestaciones in scriptis dederint initiandis necessarias, ut illi possint ordines suscipere.

In hoc enim oportet ut parochi non sola notitia negativa sint contenti, cum debeant habere positivam de ipsorum probitate et sacramentorum frequentia; et ideo tenentur particulariter de his omnibus certiorari. Quandoque inveniuntur ordinandi mille culpis onerati, qui vix semel in anno communionem acceperint, immo qui etiam praecceptum paschale omiserint; et deinde audacter attestaciones parochi praesentant de morum honestate et sacramentorum frequentia. Isti jam postea ordines suscipiunt et scandalum fiunt populo; et de omnibus ipsorum flagitiis parochus equidem rationem Deo reddere debet; nam episcopi in hoc parochis credunt. Sed episcopi seduliores fidem non praestant parochis in hac materia tam gravi, a qua salus pendet populorum.

53. — IV°. Si accedit *episcopus* negligentis conscientiae, confessarius interroget:

1°. An debitam adhibeat diligentiam (praeter scientiae examen) in se certiorando de positiva probitate ordinandorum, prout sacri canones, Tridentinum et Apostolus [I Tim. v, 22] imponunt, minime acquiescendo parochorum attestacionibus quae, ut diximus, ut plurimum aut falsae sunt aut suspectae.

2°. An approbet ad confessiones sacerdotis sat in moribus et doctrina exper-

tos: aliter illi plus damni quam utilitatis afferent.

3°. Quomodo reditus mensae expendat et applicet. Ut enim probavimus (*Lib. III, n. 490, IV et seqq.*), episcopi, dempta honesta sua sustentatione, reliqua tenentur pauperibus elargiri.

4°. Quomodo residentiae obligationi satisfaciatur. Etenim nec etiam per tres menses a Tridentino concessos ipse a sua dioecesi potest abscedere, ut Pontifex Benedictus XIV declaravit, si ex futuri causa sive ob meram oblectationem abesset.

5°. Quomodo invigilet ad inquirenda suarum ovium scandala, ut ipsa reparet meliori modo quo poterit, implorando etiam subsidium brachii saecularis, si oportet.

6°. Interroget quomodo se gerat in bono exemplo exhibendo. Certe enim praelatus speciali modo tenetur exemplarem se praebere: alioquin quomodo poterit suos ecclesiasticos corripere, puta, ne cum mulieribus versentur, neque ludos vetitos ^{a)} frequentent, si de his malum ipse tribueret exemplum?

54. — V^o. Si confitetur *monialis*, interrogetur:

1°. An aliquem defectum commiserit circa vota, praesertim paupertatis, accipiendo vel elargiendo sine licentia.

2°. An satisfecerit Horis canonicis. Opinio enim quod monialis in privato non teneatur officium recitare, non est satis probabilis, ut ostendimus, *Lib. IV, n. 142, v. Ante omnia a)*.

3°. An erga aliquem mutuam nutrierit benevolentiam periculosam, puta si adfuerint saltem verba aut litterae amatoriae. Et eo casu, si monialis familiaritatem illam nollet relinquere, constans sit confessarius in neganda ei absolutione. In huiusmodi enim familiaritatibus, licet finis positive pravus absit, semper tamen periculum urget: saltem adest scandalum

de redditibus expensis;

de residentia;

de scandalorum inquisitione;

de bono exemplo.

Monialis rogetur de votis;

de Horis canonicis;

de amicitia periculosa;

Bened. XIV, decret. S. Off. In generali Congregatione, diei 5 Aug. 1745; in Bullar. Prat. 1845, tom. 1, append., n. 8.

51. — ^{a)} Sed a sexta editione Operis (1767) S. Doctor contrarium tenuit; cfr. *Elench. 2 quaest. reform., qu. 21*.

^{b)} In textu italico S. Alphonsus absolute affirmabat hanc inhabilitatem incurri etiam ab ignorantibus; et haec sententia concordabat

cum dictis in secunda editione Theologiae moralis, *lib. 6, n. 705*. Sed jam in tertia editione declaravit, esse satis probabile hanc inhabilitatem non incurri ab ignorantibus.

52. — ^{a)} Quae hic dicuntur reformanda sunt juxta decretum, omnibus notum, S. Con-

S. Carolus Borrom., Acta Eccles. Mediolan., synod. dioec. XI, tit. 3, Monita quoad Sacram. (edit. Mediolan., 1599). — *Jus can.*, can. Nullus, dist. 24. — *Trident.*, sess. 23,

de reform., cap. 7 et 12. — *Trident.*, loc. cit., cap. 1. — *Bened. XIV*, bulla *Ad universae*, § *Quoniam vero*, diei 3 Sept. 1746 et encycl. *Grave*, § 1, diei 15 Aug. 1741.

greg. de Sacramentis, sub die 8 Aug. 1910, de prima puerorum communionem. Sic pariter immutandus est *lib. 6, n. 301*.

53. — ^{a)} Textus italicus habet « ludos charitarum ».

54. — ^{a)} Sed vide not. *f* ad *lib. 4, n. 142*.

et malum exemplum respectu aliorum. — Diana ^{b)}.

de odio; 4°. An aliquo teneatur odio in suas sorores.

de officiis particularibus. 5°. Si monialis aliquod exercet officium, interrogetur de illo particulari; puta *rotariam*, an afferat litteras aut nuntia de malo suspecta; *portinariam*, an oscitanter januam reseratam teneat, cum periculo scandali monialium aut aliorum; *abbatissas*, an debitam adhibeant diligentiam, cum viri in monasterium ingrediuntur aut morantur, aut an novis abusibus conniveant: advertendo quod, licet particulares moniales peccent leviter levem regulam transgrediendo, superiores tamen quae non curant impedire, cum possint, observantiae relaxationem, peccant in re gravi (*Lib. IV, n. 13*).

Judex interrogatur de suis officiis. 55. - VI°. Si accedit *judicis officio fungens*, interrogetur: 1° An fuerit personarum acceptor; — 2° an causas expediverit; — 3° an in judicando conveniens studium praemisit, omiserit, vel ex aliqua animi affectione motus erga alteram ex partibus sententias dixerit.

Item, tabellio. 56. - Si autem accedit *tabellio*, interrogetur: 1° Quomodo se gerat in capiendis informationibus. — 2° an intermiserit interrogationes suggestivas; — 3° an testium depositiones diminuerit vel auxerit.

57. - VII°. Si accedit *medicus*, interrogetur:

Medicus rogetur de sua peritia; 1°. An satis fuerit versatus in studio medicinae et in praxi medendi; necnon an studium adhibeat (ut tenetur) in casibus difficilioribus qui occurrunt.

de licentiis imperitiis; 2°. An alicui impertierit licentiam edendi carnes ob merum humanum respectum sine justa causa ^{a)}.

de remediis datis; 3°. An aliquod periculosum remedium applicaverit infirmo, non adhuc de vita desperato (*Lib. I, n. 46 et Lib. IV, n. 291*).

¹ Opus morale, tom. 1, lib. 4, cap. 1, dub. 11, num. 6 (edit. Barcinonen. 1701). — *Innoc. III*, cap. Cum infirmi-

4°. An fuerit causa ut remedia acciperentur ab aliquo pharmacopola suo amico, quem tamen noverit parum esse fidelem vel peritum, aut ineptas vendere medicinas.

de cura pauperum; 5°. An attenderit ad curandos pauperes, si stipendium aliunde jam accipit ^{b)}; vel sine stipendio, si pauperes fuerint in gravi necessitate. — Trullench ¹.

de monitione infirmorum quoad confessionem. 6°. An curaverit suos monere infirmos, ut tempore debito confiterentur, juxta praecepta Pontificia.

De hoc puncto in pluribus Operis locis sermonem fecimus (*Lib. III, n. 182*, et melius, *Lib. VI, n. 664*), ubi dictum est quod Innocentius III medicis praecepit, ne alicujus infirmi curam susciperent, nisi prius ille confessus fuerit; et S. Pius V, confirmans tale praeceptum, insuper jusit ut medicus post tertium diem relinquat infirmum, nisi sciat ipsum fuisse confessum. Item mandavit ut omnes medici, antequam gradum doctoratus assument, dent juramentum observandi hoc praeceptum; idque mandatum est omnibus collegiis.

Sed Dubium fit: *Quomodo hujusmodi praeceptum et juramentum intelligantur?*

Plures DD. tenuerunt ea procedere, cum infirmitas est periculosa, vel saltem cum dubitatur an sit periculosa; et in hoc sensu dixerunt bullam S. Pii receptam fuisse. — Sed communior sententia vult quod praefatum praeceptum, quamvis non obliget in quocumque morbo levi, tamen non intelligendum tantum urgere in morbis actualiter periculosis, sed etiam in illis qui prudenter judicantur posse in posterum fieri periculosi. Et ratio est, quia Innocentius praecipit ut medicus imponat infirmo confessionem, antequam ejus curationis onus medicus suscipiat, ad hoc ne infirmus (sic loquitur Pontifex) de confessione monitus, de salute de-

tas 13, de poenit. et remiss. — S. Pius V, brev. *Supra gregem*, § 3, 6 et 7, diei 8 Mart. 1566; in Bullario Mainardi.

^{b)} Diana id non habet, loco citato a S. Alphonso, videlicet, *Resolutiones moral.*, tr. 7, resol. 21 et 22, neque in toto tr. 7, saltem in edit. Lugdun. 1650.

57. - ^{a)} Italicus textus: «Utrum alicui impertierit licentiam edendi carnes aut prae-

termittendi Officium vel Missam, ob merum respectum humanum, sine necessitate, aut saltem sine dubio quod satisfactio praecepti grave damnum vel notabile incommodum afferret».

^{b)} Sic vertendus est textus italicus.

sperans, facilius mortis periculum incurrat. Igitur intendit effici ut infirmus confiteatur, antequam morbus fiat mortalis. Haec sententia mihi videtur vera.

Sed obligat solum juxta consuetudinem. Hoc tamen non obstante, in contrarium est praxis medicorum, etiam timoratae conscientiae, qui non solent monere infirmos ad confitendum, nisi cum infirmitas probabiliter jam periculosa effecta est. Neque in hoc putant peccare adversus juramentum praestitum juxta bullam S. Pii, innixi doctrinae plurium auctorum (*Lib. VI, n. 664*, v. *Circa autem*) sententium quod praefatum juramentum non obligat nisi pro illa parte, pro qua a consuetudine receptum est.

Certo tamen peccat medicus si morbus periculosus. Caeterum non dubitandum, quin mortaliter peccent saltem medici illi qui omitunt monere infirmum de confessione, cum infirmitas est jam periculosa. — Oh quam miserum est videre tot infirmos (et praesertim eos qui spectatae sunt dignitatis) ad incitas mortis reduci, ut rationes vitae Deo mox reddendas parent, tempore quo sunt quasi exanimis, cum vix possint verba tunc modulare, vix alios audire, vix statum concipere propriae conscientiae, suorumque peccatorum dolorem! Et totum hoc evenit culpa istorum medicorum qui, ne displiceant infirmis aut eorum propinquis, illos certiores non faciunt de periculo; immo eis blandiri pergunt, usquedum omnino ipsi de vita desperantur.

Fortiter moneatur medicus. Cum igitur accedit medicus negligentis conscientiae, curet confessarius praecipue eum interrogare et monere, non obiter sed cum calore, de hac obligatione intimidandi confessionem infirmis, saltem quando advertit, morbum jam esse gravem, aut dubitat an sit jam gravis, ut communiter dicunt DD., qui in hoc non discrepant. Dico: *cum calore*; nam ex hoc puncto pendet salus spiritualis, non tantum medici poenitentis, sed omnium etiam infirmorum, qui sub ejus cura erunt.

Pharmacopola rogetur de venditis remediis. 58. - VIII°. Si accedit *pharmacopola*, interrogetur: 1° An praestiterit remedia praegnantibus ad abortum procurandum;

Gregorius XIII, const. *Cum officio pastoralis*, § 13, de die 1 Jul. 1575; bulla 29 in Bullario Cherubini.

58. - ^{a)} Haec constitutio lata fuit solum pro Urbe.

— 2° an vendiderit unum pharmacum pro alio, et carius quam res valebat (*Lib. III, n. 281*).

Hic adde, Gregorium XIII, in constitutione 29 *Cum officio pastoralis* ^{a)}, omnem vetuisse societatem pharmacopolas inter et medicos aut chirurgos.

59. - IX°. Si accedit *mercator*, interrogetur: 1° An deceperit in pondere et mensura; — 2° an res vendiderit ultra pretium supremum; praesertim dando mercis ad creditum, cum emptores essent securi, et nihil damni ipse esset passurus.

An autem pretium augeri possit, vendendo ad creditum, eo quod tale est pretium currens in venditionibus ad creditum juxta communem aestimationem; et an res quae venduntur minutatim, carius possint vendi: observa doctrinas in Libro annotatas, *Lib. III, n. 809*.

60. - X°. Si accedit *sartor*, interrogetur:

1° An in diebus festis per notabile tempus laboraverit sine extraordinaria causa, ut vestes completeret et dominis afferret (*Lib. III, n. 303*, v. *Sartoribus*).

2° An jejunia impleverit ab Ecclesia praecepta; nam sartores ob sarcendi laborem minime a jejuniis excusantur (*Lib. III, n. 1041*, v. *Item Palaus*).

3° An, si alii commiserint ei pannos emere, ipse pretium majus exegerit, sub colore quod mercator ob peculiarem amicitiam pretio minori pannos ei dederit. Si revera pars illa pretii fuisset ipsi donata, tunc poterit eam retinere, modo moralem praemisit diligentiam apud alios mercatores, aut certo sciat quod alii communiter mercem illam minori non vendunt pretio (*Lib. III, num. 826*, v. *Caute*). Hoc tamen debet esse omnino certum, alioquin nihil amplius potest exigere, quam solvit.

4° An sibi retinuerit frustula sive ressegmina vestium; quae injuste retinet, nisi adsit consensus dominorum, aut nisi illi aliquid injuste detraherent ex pretio debito, adhuc infimo communiter aestimato.

Mercator de injustitia in venditione.

Sartor de labore die festivo;

de jejuniis;

de emptione panni pro alio;

de retentione ressegminum vestium;

et malum exemplum respectu aliorum. — Diana ^{b)}.

de odio; 4°. An aliquo teneatur odio in suas sorores.

de officiis particularibus. 5°. Si monialis aliquod exercet officium, interrogetur de illo particulari; puta *rotariam*, an afferat litteras aut nuntia de malo suspecta; *portinariam*, an oscitanter januam reseratam teneat, cum periculo scandali monialium aut aliorum; *abbatissas*, an debitam adhibeant diligentiam, cum viri in monasterium ingrediuntur aut morantur, aut an novis abusibus conniveant: advertendo quod, licet particulares moniales peccent leviter levem regulam transgrediendo, superiores tamen quae non curant impedire, cum possint, observantiae relaxationem, peccant in re gravi (*Lib. IV, n. 13*).

Judex interrogatur de suis officiis. 55. - VI°. Si accedit quis *judicis officio fungens*, interrogetur: 1° An fuerit personarum acceptor; — 2° an causas expediverit; — 3° an in judicando conveniens studium praemiserit, omiserit, vel ex aliqua animi affectione motus erga alteram ex partibus sententias dixerit.

Item, tabellio. 56. - Si autem accedit *tabellio*, interrogetur: 1° Quomodo se gerat in capiendis informationibus. — 2° an intermiserit interrogationes suggestivas; — 3° an testium depositiones diminuerit vel auxerit.

57. - VII°. Si accedit *medicus*, interrogetur:

Medicus rogetur de sua pericia; 1°. An satis fuerit versatus in studio medicinae et in praxi medendi; necnon an studium adhibeat (ut tenetur) in casibus difficilioribus qui occurrunt.

de licentiis imperitiis; 2°. An alicui impertierit licentiam edendi carnes ob merum humanum respectum sine justa causa ^{a)}.

de remediis datis; 3°. An aliquod periculosum remedium applicaverit infirmo, non adhuc de vita desperato (*Lib. I, n. 46 et Lib. IV, n. 291*).

¹ Opus morale, tom. 1, lib. 4, cap. 1, dub. 11, num. 6 (edit. Barcinonen. 1701). — *Innoc. III*, cap. Cum infirmi-

^{b)} Diana id non habet, loco citato a S. Alphonso, videlicet, *Resolutiones moral.*, tr. 7, *resol. 21 et 22*, neque in toto tr. 7, saltem in edit. Lugdun. 1650.

57. - ^{a)} Italicus textus: «Utrum alicui impertierit licentiam edendi carnes aut prae-

de prava conniventia cum pharmacopola; 4°. An fuerit causa ut remedia acciperentur ab aliquo pharmacopola suo amico, quem tamen noverit parum esse fidelem vel peritum, aut ineptas vendere medicinas.

de cura pauperum; 5°. An attenderit ad curandos pauperes, si stipendium aliunde jam accipit ^{b)}; vel sine stipendio, si pauperes fuerint in gravi necessitate. — Trullench ¹.

de monitione infirmorum quoad confessionem. 6°. An curaverit suos monere infirmos, ut tempore debito confiterentur, juxta praecepta Pontificia.

De hoc puncto in pluribus Operis locis sermonem fecimus (*Lib. III, n. 182*, et melius, *Lib. VI, n. 664*), ubi dictum est quod Innocentius III medicis praecepit, ne alicujus infirmi curam susciperent, nisi prius ille confessus fuerit; et S. Pius V, confirmans tale praeceptum, insuper jus sit ut medicus post tertium diem relinquat infirmum, nisi sciat ipsum fuisse confessum. Item mandavit ut omnes medici, antequam gradum doctoratus assument, dent juramentum observandi hoc praeceptum; idque mandatum est omnibus collegiis.

Sed Dubium fit: *Quomodo hujusmodi praeceptum et juramentum intelligantur?*

Praeceptum istud communius intelligendum de morbo gravi. Plures DD. tenuerunt ea procedere, cum infirmitas est periculosa, vel saltem cum dubitatur an sit periculosa; et in hoc sensu dixerunt bullam S. Pii receptam fuisse. — Sed communior sententia vult quod praefatum praeceptum, quamvis non obliget in quocumque morbo levi, tamen non intelligendum tantum urgere in morbis actualiter periculosis, sed etiam in illis qui prudenter judicantur posse in posterum fieri periculosi. Et ratio est, quia Innocentius praecipit ut medicus imponat infirmo confessionem, antequam ejus curationis onus medicus suscipiat, ad hoc ne infirmus (sic loquitur Pontifex) de confessione monitus, de salute de-

tas 13, de poenit. et remiss. — S. Pius V, brev. *Supra gregem*, § 3, 6 et 7, diei 8 Mart. 1566; in Bullario Mainardi.

termittendi Officium vel Missam, ob merum respectum humanum, sine necessitate, aut saltem sine dubio quod satisfactio praecepti grave damnum vel notabile incommodum afferret.

^{b)} Sic vertendus est textus italicus.

sperans, facilius mortis periculum incurrat. Igitur intendit effici ut infirmus confiteatur, antequam morbus fiat mortalis. Haec sententia mihi videtur vera.

Sed obligat solum juxta consuetudinem. Hoc tamen non obstante, in contrarium est praxis medicorum, etiam timoratae conscientiae, qui non solent monere infirmos ad confitendum, nisi cum infirmitas probabiliter jam periculosa effecta est. Neque in hoc putant peccare adversus juramentum praestitum juxta bullam S. Pii, innixi doctrinae plurium auctorum (*Lib. VI, n. 664*, v. *Circa autem*) sententium quod praefatum juramentum non obligat nisi pro illa parte, pro qua a consuetudine receptum est.

Certo tamen peccat medicus si morbus periculosus. Caeterum non dubitandum, quin mortaliter peccent saltem medici illi qui omitunt monere infirmum de confessione, cum infirmitas est jam periculosa. — Oh quam miserum est videre tot infirmos (et praesertim eos qui spectatae sunt dignitatis) ad incitas mortis reduci, ut rationes vitae Deo mox reddendas parent, tempore quo sunt quasi exanimis, cum vix possint verba tunc modulare, vix alios audire, vix statum concipere propriae conscientiae, suorumque peccatorum dolorem! Et totum hoc evenit culpa istorum medicorum qui, ne displiceant infirmis aut eorum propinquis, illos certiores non faciunt de periculo; immo eis blandiri pergunt, usquedum omnino ipsi de vita desperantur.

Fortiter moneatur medicus. Cum igitur accedit medicus negligentis conscientiae, curet confessarius praecipue eum interrogare et monere, non obiter sed cum calore, de hac obligatione intimidandi confessionem infirmis, saltem quando advertit, morbum jam esse gravem, aut dubitat an sit jam gravis, ut communiter dicunt DD., qui in hoc non discrepant. Dico: *cum calore*; nam ex hoc puncto pendet salus spiritualis, non tantum medici poenitentis, sed omnium etiam infirmorum, qui sub ejus cura erunt.

Pharmacopola rogetur de venditis remediis. 58. - VIII°. Si accedit *pharmacopola*, interrogetur: 1° An praestiterit remedia praegnantibus ad abortum procurandum;

Gregorius XIII, const. *Cum officio pastoralis*, § 13, de die 1 Jul. 1575; bulla 29 in Bullario Cherubini.

58. - ^{a)} Haec constitutio lata fuit solum pro Urbe.

— 2° an vendiderit unum pharmacum pro alio, et carius quam res valebat (*Lib. III, n. 281*).

Hic adde, Gregorium XIII, in constitutione 29 *Cum officio pastoralis* ^{a)}, omnem vetuisse societatem pharmacopolas inter et medicos aut chirurgos.

59. - IX°. Si accedit *mercator*, interrogetur: 1° An deceperit in pondere et mensura; — 2° an res vendiderit ultra pretium supremum; praesertim dando mercis ad creditum, cum emptores essent securi, et nihil damni ipse esset passurus.

An autem pretium augeri possit, vendendo ad creditum, eo quod tale est pretium currens in venditionibus ad creditum juxta communem aestimationem; et an res quae venduntur minutatim, carius possint vendi: observa doctrinas in Libro annotatas, *Lib. III, n. 809*.

60. - X°. Si accedit *sartor*, interrogetur:

1° An in diebus festis per notabile tempus laboraverit sine extraordinaria causa, ut vestes completeret et dominis afferret (*Lib. III, n. 303*, v. *Sartoribus*).

2° An jejunia impleverit ab Ecclesia praecepta; nam sartores ob sarcendi laborem minime a jejuniis excusantur (*Lib. III, n. 1041*, v. *Item Palaus*).

3° An, si alii commiserint ei pannos emere, ipse pretium majus exegerit, sub colore quod mercator ob peculiarem amicitiam pretio minori pannos ei dederit. Si revera pars illa pretii fuisset ipsi donata, tunc poterit eam retinere, modo moralem praemiserit diligentiam apud alios mercatores, aut certo sciat quod alii communiter mercem illam minori non vendunt pretio (*Lib. III, num. 826*, v. *Caute*). Hoc tamen debet esse omnino certum, alioquin nihil amplius potest exigere, quam solvit.

4° An sibi retinuerit frustula sive ressegmina vestium; quae injuste retinet, nisi adsit consensus dominorum, aut nisi illi aliquid injuste detraherent ex pretio debito, adhuc infimo communiter aestimato.

Mercator de injustitia in venditione.

Sartor de labore die festivo;

de jejuniis;

de emptione panni pro alio;

de retentione ressegminum vestium;

de qua-
dam occa-
sione pec-
candi.

5° An sibi occasio proxima peccandi esset ex accipiendis regulis bene formandi vestes mulierum per ipsarum corporum commensurationem (vulgo, ut dicitur, *in pigliar la misura*), aut esset ex aptandis vestibus feminis, quod nequit fieri nisi cum ipsarum mulierum attractione, idque esset sartori occasio proxima incidendi in pravas delectationes aut desideria, prout non raro accidit improbae conscientiae viris.

Proxenetam
rogetur de
retento ex-
cessu pre-
tium.

61. - XI°. Si accedit *proxeneta* aut *venditrix* (intellige de his quibus traduntur a dominis res vendendae licitantibus), interrogetur an aliquid retinuerit pretii ab emptoribus exacti. Tenuimus enim (*Lib. III, n. 825, v. Quaeritur*), quod nequit illud superans sibi retinere, etiamsi traderet domino pretium ab eo determinatum; quia talis determinatio fit, ut res non vendatur minoris, non autem ut proxeneta illud quod superest sibi retineat. Idque procedit, etiamsi a domino fuerit locus designatus ubi res venderetur, et proxeneta, adhibita ibi debita diligentia, in alio loco multum distanti pluris deinde vendidisset. Etenim tunc etiam dicimus quod ipse nequit omne superfluum retinere, sed tantum id quod ipsi spectare potest ob illum extraordinarium laborem; nam res semper domino fructificat.

Regulariter enim
non licet.

Casus in
quibus hoc
est licitum.

Excipimus (*Lib. III, n. 826, v. Bene autem*): 1° si proxeneta rem meliorem reddidit, et ideo pluris vendidisset quam res prius valebat; — 2° si proxeneta cum domino convenerit, amplius ei non tradere nisi pretium ab eo determinatum; et hoc sive expresse sive tacite, prout esset si dominus nullum pro ejus labore stipendium assignasset; — 3° si quod superest esset parvi momenti, ita ut praesumeretur dominus condonare; — 4° si proxeneta, facta ordinaria diligentia, ipse sibimet emeret rem pretio ab aliis oblato, et postea eam pluris venderet. — Idem dicendum, si quis tibi commiserit aliquam rem emen-

dam pretio designato, et tu minoris emisses; tunc enim nihil amplius exigere potes, nisi extraordinarium laborem adhibuisses, ut impensae parceres; aut si rem tuo nomine emisses, periculum in te assumendo. Hoc tamen intelligitur, si jam praemisisses moralem diligentiam, nec invenisses a quo rem minoris emere potuisses (*ibid.*).

62. - XII°. Si accedit *barbitonsor*, interrogetur an alios tondeat in diebus festis, ubi hujusmodi consuetudo non adsit. Quia contra, id ei non est vetitum, ubi consuetudo jam introducta est; aut si ibi nequeunt viri tonderi nisi in festis, eo quod in aliis diebus labori operam navare debent, ut se suosque sustentare possint.

Barbitonsor
rogetur
de labore
die festivo,

Praeterea interrogetur an comam mulieribus componat, juxta improbum usum hoc tempore a Satana inventum. — Ordinarie loquendo, puto id esse viris ^{a)} proximam occasionem peccandi lethaliter turpibus delectationibus aut saltem desideris; unde dico, minime permittendum id alicui qui in se contrariam non habuisset experientiam. Quod si unquam quis per notabile tempus expertus fuisset in hujusmodi actione se immunem a peccato, hic revera damnari nequit de mortali. Sed hoc non obstante, non omitat confessarius eum removere, quantum potest, ab hujusmodi officio, quod certe in se periculum continet.

et de sua
opera mu-
lieribus
praestita.

Hinc nolo dubium aliud discutere, an feminae possint nec ne tuta conscientia viros accersere, ut illi suas componant comas. Audio, quod ipsae pluribus in locis hoc faciunt; et confitentur et communicant. Videant ipsae et ipsarum confessarii. Saltem confessarius eis imponat ^{b)}, ne utantur viro aliquo juniore, ex cujus actionibus perceperint, eum malitiose se gerere. — Caeterum censeo quod mulieres purioris conscientiae non quidem utentur viris, sed contentae erunt feminis, a quibus coma componatur, meliori modo quo potest.

62. - ^{a)} Italicus textus habet « id esse juvenibus proximam, etc. ».

^{b)} Textus italicus fert: « imponat ut dili-

gentiam adhibeant in quaerenda aliqua femina quae hoc facere possit, quam si non inveniant, saltem ne utantur, etc. ».